

УДК 616-006.6-055.2:314.4(477.84)
DOI 10.11603/1681-2786.2021.2.12374

Н. М. ГАНДЗЮК, Н. О. ТЕРЕНДА

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ І ПРОГНОЗНІ ОЦІНКИ СМЕРТНОСТІ ТА ЗАХВОРЮВАНOSTІ НА ОНКОГІНЕКОЛОГІЧНУ ПАТОЛОГІЮ У ЖІНОК РЕПРОДУКТИВНОГО ВІКУ В УКРАЇНІ Й ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Тернопільський національний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України, м. Тернопіль, Україна

Мета: вивчити тенденцію захворюваності та смертності від злоякісних новоутворень жіночих репродуктивних органів до 2023 р.

Матеріали і методи. Проаналізовано дані Національного канцер-реєстру України за 2010–2020 рр. Використано бібліосемантичний, епідеміологічний, аналітичний методи дослідження.

Результати. У статті наведено дані щодо захворюваності та смертності від онкогінекологічних патологій репродуктивних органів – молочної залози, шийки матки та тіла матки за 2010–2020 рр. У результаті досліджень показано, що до 2023 р. в Україні може відбутися зростання захворюваності на рак жіночих репродуктивних органів, зокрема, на рак молочної залози з 60,3 до 69,4 на 100 тис. жіночого населення, рак тіла матки з 29,4 до 40,4 на 100 тис. жіночого населення і рак шийки матки з 16,2 до 20,1 на 100 тис. жіночого населення.

Смертність від раку молочної залози в Україні до 2023 р. в Україні може збільшитися на 17,5 % порівняно із 2020 р., у Тернопільській області – зменшитися на 7,7 % (25,4 на 100 тис. жіночого населення), що практично не зміниться порівняно з 2010 р. – 24,9 на 100 тис. жіночого населення. Смертність від раку тіла матки може зрости до 12,3 % в Україні та в Тернопільській області на 6,3 % відповідно, від раку шийки матки збільшитися на 14,7 % в Україні та зменшитися на 11,1 % в Тернопільській області.

Висновки. Серед жінок репродуктивного віку в Україні та в Тернопільській області до 2023 р. відслідковується тенденція до зростання захворюваності та смертності на рак молочної залози, рак тіла матки та рак шийки матки.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: рак молочної залози; рак шийки матки; рак тіла матки; тенденція захворюваності; тенденція смертності.

Рак є другою з найпоширеніших причин смертності після серцево-судинних захворювань у світі. В Україні онкологічні захворювання входять до 5 основних причин настання смертності серед українців [4, 5]. Лідером у цій статистиці протягом останніх 10 років є рак молочної залози (РМЗ) серед жіночого населення України. У загальному ранжувальному ряді смертності від найпоширеніших форм злоякісних новоутворень займають відповідні місця рак тіла матки і рак шийки матки [3]. Станом на 2019 р. 5,99 % смертності від загальної в Україні внаслідок раку молочної залози встановлено у пацієнок віком 15–49 років. Водночас в тому ж віці 2,05 % від загальної кількості українок померло від раку шийки матки (РШМ) і 0,5 % – від раку тіла матки (РТМ).

Від раку молочної залози в 2019 р. померло 6,5 % жінок віком 50–69 років, 1,5 % – від раку шийки матки і 1,46 % – від раку тіла матки від загальної кількості смертей [2].

Приблизно третя частина летальних випадків від раку пов'язана з поведінковими факторами ризику і раціоном харчування. Тобто неправильне харчування, високий індекс маси тіла, відсутність фізичної активності, вживання алкоголю і тютюнокуріння [1].

Мета дослідження: вивчити тенденцію захворюваності та смертності від злоякісних но-

воутворень жіночих репродуктивних органів до 2023 р.

Матеріали і методи. Проаналізовано дані Національного канцер-реєстру України за 2010–2020 рр. Використано бібліосемантичний, епідеміологічний, аналітичний методи дослідження.

Результати дослідження та їх обговорення. Базуючись на даних Національного канцер-реєстру, які ми використовували для вивчення тенденцій змін захворюваності та смертності на злоякісні онкогінекологічні новоутворення, серед жінок репродуктивного віку в Україні та зокрема в Тернопільській області в 2021–2023 рр. відслідковується тенденція до зростання захворюваності (рис. 1) на рак молочної залози, рак тіла матки та рак шийки матки.

У 2023 р. показник захворюваності на рак молочної залози може зрости з 60,3 до 69,4–69,5 на 100 тис. населення в Україні (+15,2 %) і з 45,4 до 53,1 на 100 тис. населення в Тернопільській області (+16,8 %), що сягне показників 2010 р. У 2020 р. захворюваність на рак молочної залози зменшилася на 13,6 % по Україні та на 15,6 % в Тернопільській області порівняно з 2010 р. Динаміка змін показників показує зростання захворюваності на рак тіла матки в 2021–2023 рр. порівняно з 2020 р. на 35,9 % в Україні та на 10,4 % в Тернопільській області. Порівняно з 2010 р. у 2020 р. в Україні захворюваність на рак тіла

© Н. М. Гандзюк, Н. О. Теренда, 2021

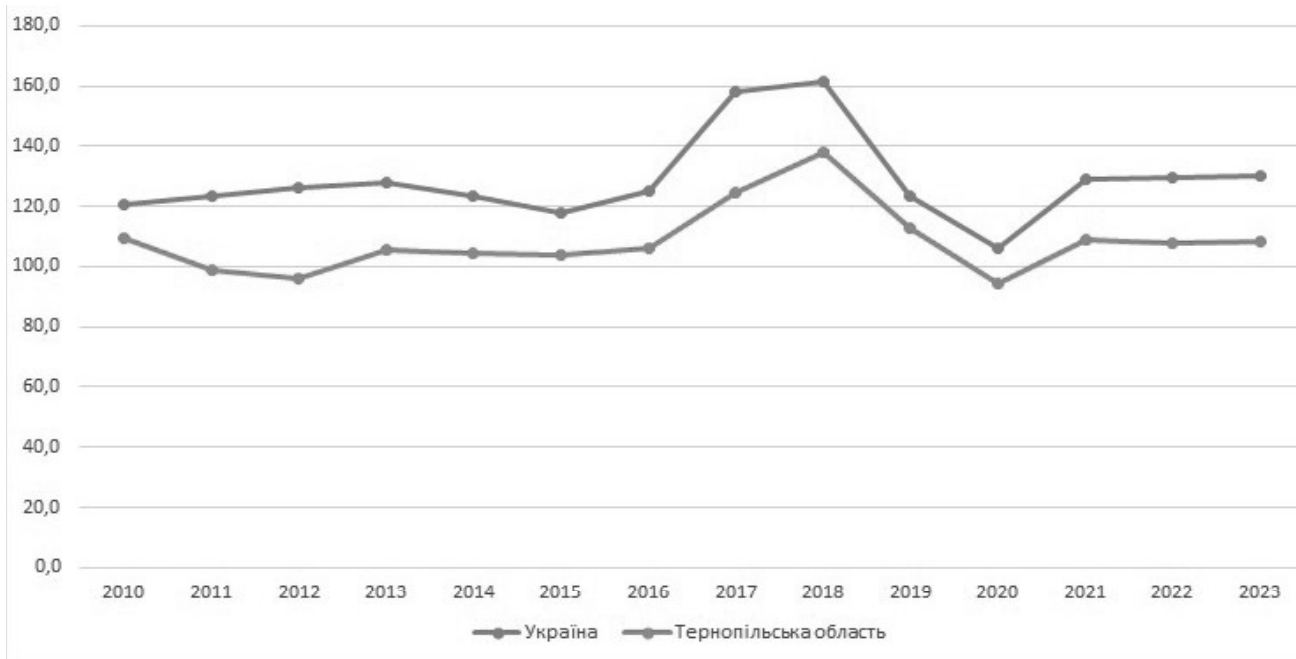

Рис. 1. Динаміка онкогінекологічної захворюваності за період 2010–2023 рр.

матки зменшилася на 2,0 % і на 9,9 % в Тернопільській області. Захворюваність в Україні на рак шийки матки на наступні три роки може зрости приблизно на 24,8 % і в Тернопільській області на 18,6 %. Зокрема, в 2010 р. захворюваність на рак шийки матки була вищою на 23,2 %, ніж у 2020 р. в Україні, та на 15,0 % більшою в Тернопільській області.

При вивченні вікового фактора ризику розвитку онкогінекологічних патологій було проаналізовано вікові показники жінок репродуктивного віку за останні 6 років і спрогнозовано ситуацію на майбутнє щодо захворюваності до 2023 р.

Проведені дослідження із вивчення захворюваності на рак молочної залози на наступні три роки показують збільшення кількості хворих у всіх вікових групах. Зокрема, до 2023 р., за прогнозами, може відбутися збільшення кількості осіб, хворих на рак молочної залози, серед жіночого населення віком 18–29 р. на 12,4 % в Україні. У Тернопільській області можливе зменшення захворюваності на рак молочної залози приблизно на 53,0 %. Спостерігається тенденція до збільшення кількості захворюваності серед жінок віком 30–54 роки на 7,8 % в Україні та на 28,6 % в Тернопільській області. Серед жінок віком 55–74 роки кількість захворювань до 2023 р. в Україні може збільшитися на 12,2 %, а в Тернопільській області – на 22,0 % відповідно. Жінки, старші 75 років, також можуть хворіти на рак молочної залози приблизно на 36,7 % частіше в Україні та в Тернопільській області відсоток хворих може збільшитися на 38,8 %.

Вивчаючи динаміку змін кількості хворих на рак шийки матки, з 2015–2020 рр. спостерігається зменшення кількості захворюваності даної патології. Але на основі наших досліджень до 2023 р. кількість осіб віком 18–29 років, які хворіють на рак шийки матки, може збільшитися на 19,8 % в

Україні та залишитися незмінною в Тернопільській області. Жінки віком 30–54 роки можуть хворіти частіше на 16,7 % в Україні та на 63,0 % – в Тернопільській області. Збільшення кількості жінок віком 55–74 роки, хворих на рак шийки матки, може в наступні три роки зрости на 8,8 % в Україні та зменшитися на 14,6 % в Тернопільській області. Жінки, старші 75 років, в Україні можуть хворіти на 48,4 % рідше, але в Тернопільській області може відбутися збільшення кількості хворих на рак шийки матки даного віку на 64,0 %.

Захворюваність на рак тіла матки до 2023 р. може збільшуватися у всіх вікових категоріях. Зокрема, у віці 18–29 років українки можуть хворіти на цю патологію на 41,9 % частіше. Жінки у віці 30–54 роки в Україні можуть хворіти на рак тіла матки на 24,4 % частіше і на 4,7 % – в Тернопільській області. У віці 55–74 роки кількість хворих може зрости в Україні на 5,0 % і зменшитися на 9,0 % в Тернопільській області. Жінки, старші 75 років, можуть хворіти на 29,7 % частіше в Україні та 22,7 % – в Тернопільській області.

Зі зростанням захворюваності, відповідно, зростає і смертність населення, яка спричинена розвитком злоякісних новоутворень жіночих репродуктивних органів.

У вивчених показниках смертності від раку молочної залози, раку шийки матки та раку тіла матки за 2010–2020 рр. відслідковується тенденція до зростання смертності протягом 2021–2023 рр. від онкогінекологічної патології (рис. 2).

Летальність від раку молочної залози в Україні в 2020 р. становила 25,1 на 100 тис. жіночого населення, що є на 21,5 % менше, ніж у 2010 р., але в наступні три роки смертність може збільшитися на 17,5 %. З опрацьованих показників канцер-реєстру України, в Тернопільській області до 2023 р. смертність може зменшитися на 7,7 % (25,4 на 100 тис. жіночого населення), що прак-

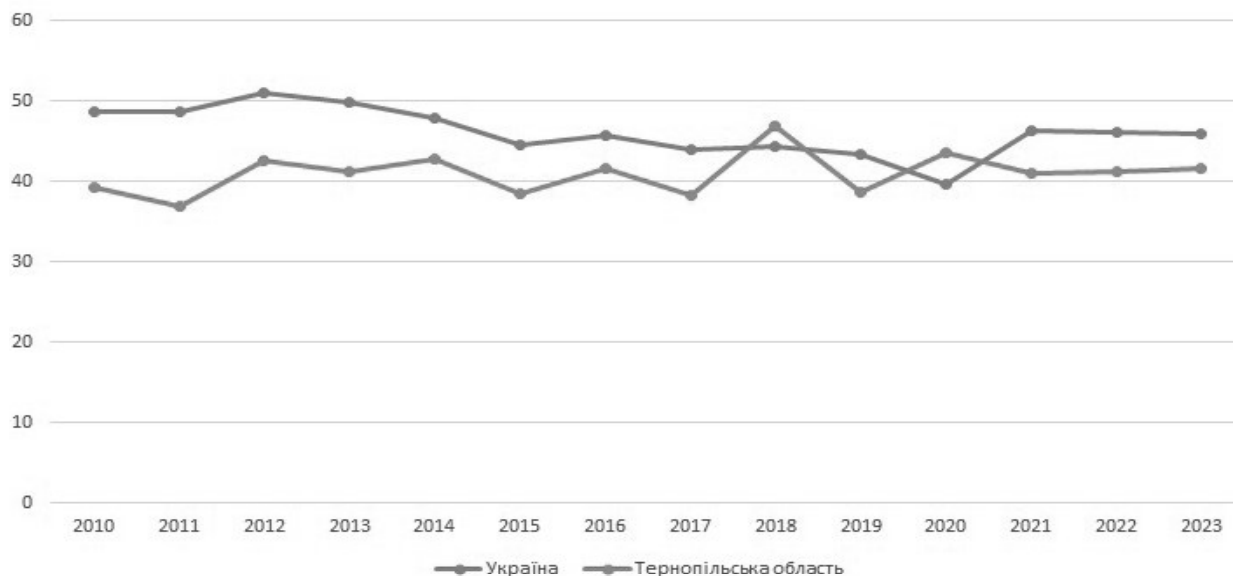

Рис. 2. Показники смертності жінок внаслідок раку репродуктивних органів.

тично не зміниться порівняно з 2010 р. – 24,9 на 100 тис. жіночого населення.

Смертність від раку тіла матки в 2020 р. становила 7,2 на 100 тис. жіночого населення, що порівняно з 2010 р. зменшилася на 8,8 %, але, проаналізувавши динаміку змін щодо смертності, до 2023 р. її відсоток може збільшитися до 12,3 % в Україні та в Тернопільській області на 6,3 % відповідно.

У динаміці смертності від онкогінекологічної патології, рак шийки матки відіграє істотну роль. У 2020 р. смертність в Україні становила 7,4 на 100 тис. жіночого населення, а в Тернопільській області – 9,1 на 100 тис. жіночого населення. В Україні спостерігалось зменшення смертності від раку шийки матки приблизно на 16,0 %, порівняно з 2010 р., а в Тернопільській області – збільшення на 59,65 %. Проаналізувавши дані смертності за 10 років, спрогнозовано збільшення летальних випадків в Україні на 14,7 %, а в Тернопільській області смертність може зменшитися на 11,1 %.

Зважаючи на це, своєчасна ідентифікація цієї хвороби є ключовим критерієм у її подоланні. Для успішного лікування раку вкрай важливо створити потужну інструментальну базу для діагностування цього захворювання на початкових стадіях. В Україні рак молочної залози займає перше місце серед інших жіночих онкологічних хвороб. Українки занадто пізно звертаються до лікарів і вже при першому огляді фахівці виявляють патологію із наявністю метастазів, котрі лікуються дуже важко.

Аналізуючи показники десятилітньої давності із вперше виявлених стадій захворювання раку молочної залози в Україні та Тернопільській області, було визначено, що в Україні питома вага виявлення хвороби на I–II стадіях становить 78 %, на III стадії – 14 %, на IV стадії – 8 %. Виявлення захворювання раку молочної залози

на I–II стадіях у 2020 р. зменшилося на 7,8 %, але на III стадії цю патологію почали діагностувати частіше на 3,5 %. Виявлення раку молочної залози на IV стадії збільшилося на 3,4 % порівняно з 2010 р.

У Тернопільській області відсоток вперше виявленого раку молочної залози на I–II стадіях становив 80 %, на III–IV стадіях – 10 %. За останні 10 років у нашій області відсоток вперше виявленого раку молочної залози на початкових I–II стадіях значно знизився на 21,7 % і зросло виявлення III стадії захворювання на 17,1 %, IV стадії – на 6,7 %.

Змінити ситуацію щодо раннього виявлення хвороби допоможе усвідомлення наявної проблеми українцями. Оскільки після вперше виявленої онкологічної патології значний відсоток хворих помирає на другий рік життя (рис. 3). Загальна частка померлих, які не прожили одного року з числа вперше виявлених онкогінекологічних патологій жіночих репродуктивних органів, становить 33,6 % в Україні та 27,3 % в Тернопільській області. Цей відсоток на 4,8 % менший, ніж в 2010 р. в Україні, та на 3 % зменшився в Тернопільській області.

На основі вивчення відсоткового показника смертності хворих, які не прожили одного року після встановленого діагнозу, було проведено дослідження. У відсутності змін в сфері охорони здоров'я щодо попередження населення про летальність випадку ми спрогнозували смертність до 2023 р. Загалом прогноз оптимістичний і показує зменшення відсотка летальних випадків в Україні до 30,8 %, в Тернопільській області він може зменшитися на 5 %. Зокрема, в Тернопільській області відсоток жінок, які можуть не прожити року з числа вперше виявленого раку молочної залози, може збільшитися на 1 %. Незмінним до 2023 р. може залишитися відсоток летальних

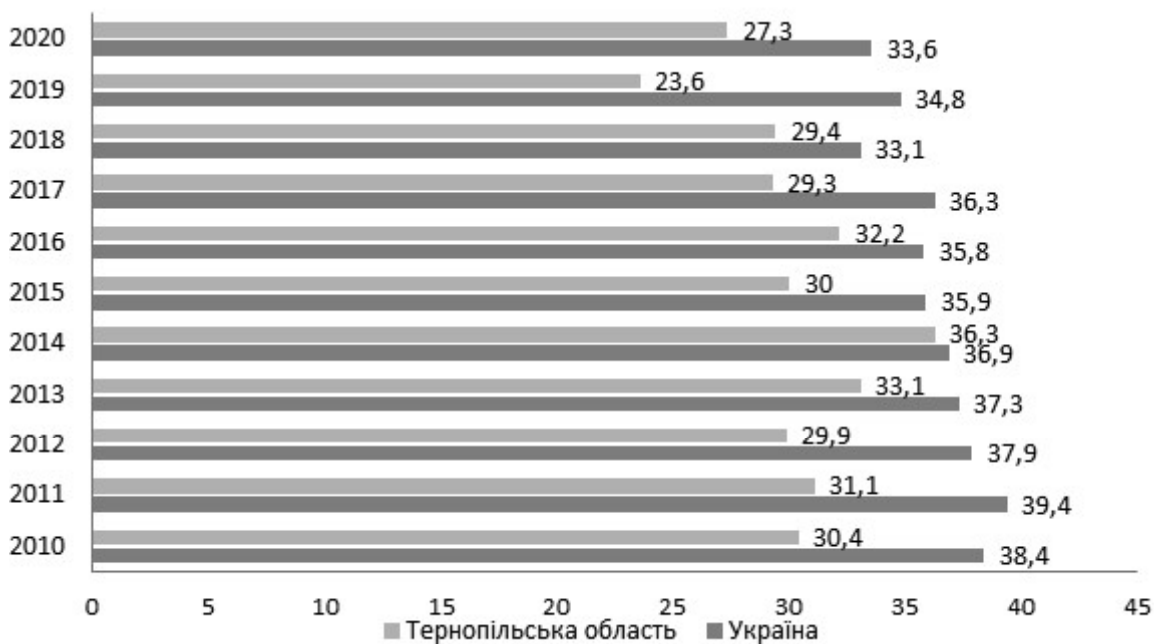

Рис. 3. Частка жінок, які не прожили одного року з моменту виявлення онкогінекологічної патології.

випадків з числа вперше захворілих на рак шийки матки в Україні (15,1 %).

Встановлено, що лінійна функція прогнозу (рис. 4), яка описує зміну показника смертності при РТМ залежно від року виявлення, є адекватною і коефіцієнт детермінації вказує на сильний

зв'язок $R^2=0,96$. Рівняння, яке описує смертність від РШМ після одного року життя з моменту виявлення хвороби, вибрано лінійним. Воно найбільш правильно описує дослідження і показує сильний зв'язок, який дорівнює $R^2=0,94$.

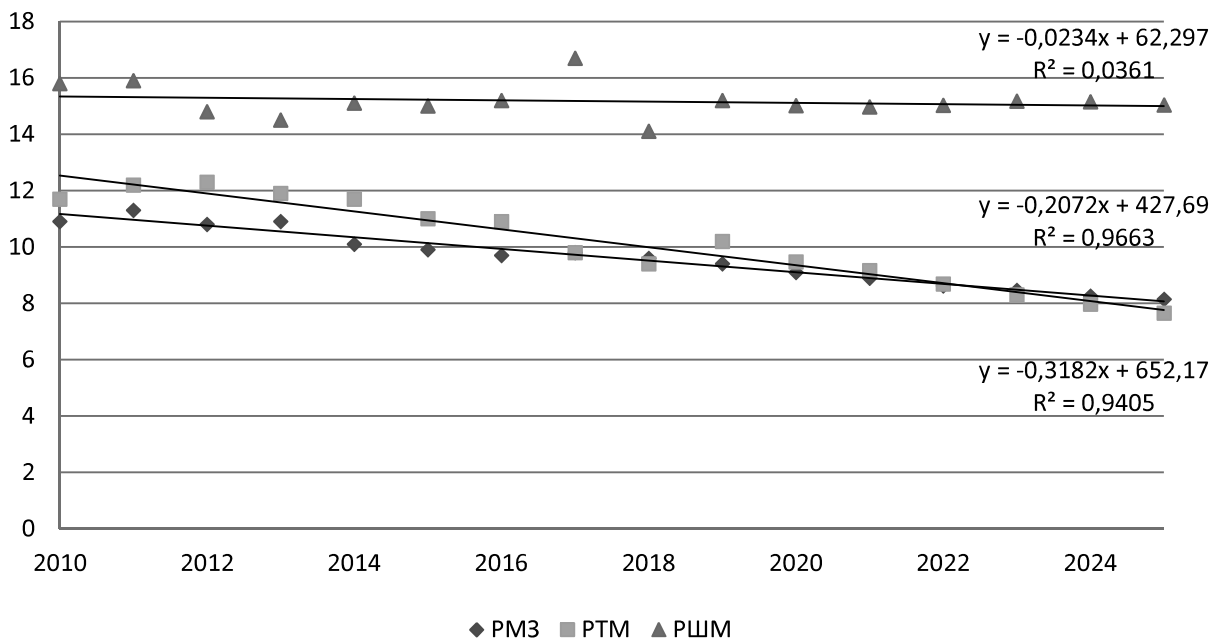

Рис. 4. Прогноз динаміки смертності населення України від онкогінекологічної патології.

Висновки

Серед жінок репродуктивного віку в Україні та в Тернопільській області до 2023 р. відслідковується тенденція до зростання захворюваності

на рак молочної залози, рак тіла матки та рак шийки матки.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці програм профілактики раннього виявлення онкогінекологічної патології.

Список літератури

1. Оновлені фактори ризику в онкології [Електронний ресурс] // Ваше здоров'я. – 2019. – Режим доступу : <https://www.vz.kiev.ua/onovleni-factory-ryzyku-v-onkologiyi/>.
2. Рак в Україні, 2019–2020. Захворюваність, смертність, показники діяльності онкологічної служби / З. П. Федоренко, Ю. Й. Михайлович, Л. О. Гулак та ін. // Бюлетень Національного канцер-реєстру України. – К., 2021. – 120 с.
3. Романів М. П. Медико-статистична оцінка статево-вікової структури захворюваності та смертності від онкологічних захворювань в Україні / М. П. Романів // Вісник наукових досліджень. – 2017. – № 1. – С. 85–90.
4. Україна посідає друге місце в Європі за темпами поширення раку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3041172-ukraina-na-drugomu-misci-u-evropi-za-tempami-posirennia-raku-moz.html>.
5. Шапочка Д. Спадковий рак молочної залози та яєчника: значення діагностики для профілактики та лікування / Д. Шапочка // Онкологія. – 2020. – № 3. – С. 8–9.

References

1. (2019). Onovleni factory ryzyku v onkologiyi [Updated risk factors in oncology]. *Vashe zdorovya – Your health*. – Retrieved from: <https://www.vz.kiev.ua/onovleni-factory-ryzyku-v-onkologiyi/> [in Ukrainian].
2. Fedorenko, Z.P., Mikhailovich, Y.Y., Gulak, L.O., Horokh, Ye.L., Ryzhov, A.Yu., Sumkina, O.V., & Kutsenko, L.B. (2021). Rak v Ukrayini, 2019–2020. Zakhvoryuvanist, smertnist, pokaznyky diyalnosti onkologichnoyi sluzhby [Cancer in Ukraine, 2019–2020. Morbidity, mortality, indicators of oncology service]. *Byuleten Natsionalnoho kantser-reyestru Ukrayiny – Bulletin of the National Cancer Registry of Ukraine*, Kyiv [in Ukrainian].
3. Romaniv, M.P. (2017). Medyko-statystychna otsinka statevo-vikovoyi struktury zakhvoryuvanosti ta smertnosti vid onkologichnykh zakhvoryuvan v Ukrayini [Medico-statistical assessment of the sex-age structure of morbidity and mortality from cancer in Ukraine]. *Visnyk naukovykh doslidzhen – Bulletin of Scientific Research*, 1, 85-90 [in Ukrainian].
4. Ukrayina posidaye druhe mistse v Yevropi za tempamy poshyrennya raku [Ukraine ranks second in Europe in the rate of cancer spread]. – Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3041172-ukraina-na-drugomu-misci-u-evropi-za-tempami-posirennia-raku-moz.html> [in Ukrainian].
5. Shapochka, D. (2020). Spadkovyy rak molochnoyi zalozy ta yayechnyka: znachennya diahnostryky dlya profilyaktyky ta likuvannya [Hereditary cancer of the breast and ovary: the value of diagnosis for prevention and treatment]. *Onkologiya – Oncology*, 3, 8-9 [in Ukrainian].

MAIN TRENDS AND FORECAST ESTIMATES OF MORTALITY AND MORPHOSIS OF ONCOGYNECOLOGICAL PATHOLOGY IN WOMEN OF REPRODUCTIVE AGE IN UKRAINE AND TERNOPIL REGION

N. M. Handziuk, N. O. Terenda

I. Horbachevsky Ternopil National Medical University, Ternopil, Ukraine

Purpose: to study the trend of morbidity and mortality from malignant neoplasms of female reproductive organs until 2023.

Materials and Methods. The data of the National Cancer Registry of Ukraine for 2010-2020 are analyzed. Bibliosemantic, epidemiological, analytical research methods are used.

Results. The article presents data on morbidity and mortality of oncogynecological pathologies of reproductive organs - breast, cervix and uterine body for 2010-2020. As a result of research it is shown that by 2023 there may be an increase in the incidence of female reproductive cancer in Ukraine, in particular, breast cancer from 60.3 to 69.4 per 100 thousand female population, uterine body cancer from 29.4 to 40.4 per 100 thousand female population and cervical cancer from 16.2 to 20.1 per 100 thousand female population.

Mortality from breast cancer in Ukraine by 2023 in Ukraine may increase by 17.5 % compared to 2020, in Ternopil region - decrease by 7.7 % (25.4 per 100 thousand women), which is practically not will change compared to 2010 - 24.9 per 100 thousand female population. Mortality from uterine cancer may increase to 12.3% in Ukraine and in the Ternopil region by 6.3 %, respectively, from cervical cancer may increase by 14.7 % in Ukraine, and decrease by 11.1 % in the Ternopil region.

Conclusions. Among women of reproductive age in Ukraine and in particular in the Ternopil region until 2023 there is a tendency to increase the incidence and mortality of breast cancer, uterine cancer and cervical cancer.

KEY WORDS: **breast cancer; cervical cancer; uterine body cancer; morbidity trend; mortality trend.**

Рукопис надійшов до редакції 12.04.2021 р.

Відомості про авторів:

Гандзюк Надія Михайлівна – асистент кафедри медичної інформатики Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України; тел.: +38(0352) 52-09-90.

Теренда Наталія Олександрівна – доктор медичних наук, професор кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України; тел.: +38(0352) 52-72-33.